

УДК 378.011.3-051:784(477+510)
DOI 10.31654/2663-4902-2019-PP-1-35-41

Мен Ян

аспірант Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

**ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ КИТАЙСЬКИХ СТУДЕНТІВ
МАГІСТРАТУРИ ДО ВОКАЛЬНО-ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті розглянуто проблему підвищення якості підготовки китайських студентів до викладання вокалу в педагогічних закладах вищої освіти України. Зазначене питання розглядається на прикладі досвіду підготовки китайських студентів магістратури в Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К. Д. Ушинського.

Визначено структуру досліджуваного феномену в єдності адаптаційного, виконавського, методичного, фахово-практичного компонентів, сформованість яких має забезпечити успішність вокально-викладацької діяльності майбутніх фахівців.

Представлено методи діагностики досліджуваного феномену – спостереження, бесіди-інтерв'ю, творчих завдань та оцінювання якості їх виконання незалежними експертами, анкетування, тестування, узагальнення й порівняльний аналіз отриманих даних; інтерпретовано отримані результати.

Обґрунтовано критерії та показники оцінювання рівня підготовленості китайських студентів до викладання вокалу, а саме – особистісно-мобілізаційний критерій, який досліджувався за показниками психологічного стану студента – міри його тривожності, впевненості та ініціативності; комунікативної активності; мовленнєвої адаптованості; фонаційно-інтерпретаційний критерій з показниками – досконалість техніки вокального інтонування; здатність до самостійного опанування музично-поетичного тексту вокального твору; адекватно-стильова інтерпретація; фахово-гностичний критерій, досліджуваний за показниками музично-мистецької, психолого-педагогічної та методичної ерудованості; результативно-творчий критерій з показниками – володіння методами діагностики та самодіагностики якості вокально-виконавської діяльності; здатність формувати в учнів з педагогічної практики фонаційно-вокальні навички; здатність готувати учнів до втілення художньо-образного змісту вокальних творів.

Схарактеризовано три рівні підготовленості китайських студентів до викладання вокалу: високий, задовільний і незадовільний. Встановлено, що підготовленість більшості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності потребує вдосконалення на засадах спеціально розробленої методики.

Ключові слова: іноземні студенти магістратури, підготовка до викладання вокалу, методика діагностики.

Тенденція до отримання професійної вокальної підготовки китайськими студентами в українських закладах вищої освіти набуває останніми роками все більшої популярності. Це становище пояснюється високим іміджем української вокальної школи та визнанням творчих досягнень співаків, підготовлених українськими педагогами, в міжнародному мистецькому просторі. Велику роль у виборі майбутніми фахівцями вищого освітнього закладу відіграє й те, наскільки сприятливою для адаптації іноземних студентів є організація навчально-виховного процесу даного закладу, що відіграє суттєву роль для отримання ними освіти в умовах інокультурного середовища. Тому не дивно, що питання специфіки змісту й організаційних форм освіти іноземних студентів стають предметом особливої уваги науковців, у зокрема: створення комфортного психологічного клімату на заняттях (Т. Довгодько [3], Ду Лян, Лю Цзя), вдосконалення методичного забезпечення освітнього процесу з

урахуванням художнього менталітету іноземних студентів (О. Реброва [6], Сунь Пенфей, Лі Аньань), особливостей їхньої музикознавчої та музично-теоретичної підготовленості (Б. Демир, Н. Кьон, О. Щолокова), врахування особливостей попередньої вокальної освіти та фонаційно-мовних навичок, типових для більшості китайських студентів (Лоу Яньхуа, Сі Даофен, Н. Толстова, І. Чжан) тощо.

Однак проблема специфіки підготовки китайських студентів до викладання вокалу в українських закладах вищої освіти системному й всебічному дослідженню не підлягала, що зумовило інтерес автора до цієї проблематики та до обґрунтування й впровадження експериментальної методики, розробленої на засадах ідей соціокультурної адаптації. Натомість доведення ефективності розробленої методики підготовки китайських студентів до викладання вокалу потребує аналізу отриманих результатів.

Мета статті – обґрунтування методики діагностики виявлення рівнів підготовленості до вокально-викладацької діяльності китайських студентів, розробленої на засадах їхньої соціокультурної адаптації.

У вирішенні цієї проблеми ми виходили з того, що структура підготовки іноземних студентів до вокально-викладацької діяльності має включати такі компоненти, як адаптаційний, виконавський, методичний, фахово-практичний.

Адаптаційний компонент підготовки розглядався як важливий механізм соціально-диспозиційного, художньо-мистецького й вокально-професійного пристосування студентів до навчання в нових умовах. Виконавський компонент підготовки пов'язувався з оволодінням китайськими студентами технології звукоутворення й звуковедення, які відповідають особливостям суб'єктивно нової для них української вокальної школи та європейських традицій виконавської інтерпретації, із здатністю до самостійного розучування й підготовки до художньо-змістовного, адекватного за стилем, виконання творів світової музичної скарбниці. Методичний компонент підготовки китайських студентів стосувався збагачення їхніх знань з багатовікової історії вокального мистецтва та світових музичних систем, поглиблення психолого-педагогічних та методичних знань з викладання вокалу майбутнім учителям музичного мистецтва. Здійснення підготовки студентів за фахово-практичним компонентом передбачає набуття досвіду навчання співаків-початківців з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, різного рівня розвитку музичних і вокальних здібностей.

Визначення рівнів підготовленості китайських студентів магістратури до викладання вокалу за зазначеними компонентами здійснювалось на засадах відповідних критеріїв оцінювання їх сформованості. Так, адаптаційний компонент оцінювався за особистісно-мобілізаційним критерієм, виконавський – за фонаційно-інтерпретаційним, методичний – за фахово-гностичним критерієм; міра сформованості фахово-практичного компонента досліджуваного феномену оцінювалась за результативно-творчим критерієм.

Діагностика за особистісно-мобілізаційним критерієм здійснювалась за трьома показниками. Перший стосувався загальнопсихологічного стану студента як чинника, що позначається на успішності їх включення в навчальні ситуації та на якості засвоєння навчального матеріалу [3]. Ознаками прояву цього показника, які оцінювались експертами, слугували міра спокою / тривожності, впевненості / невпевненості, ініціативності / пасивності у студентів у соціально-побутових, освітньо-організаційних та навчальних ситуаціях [2]. Виділення як другого показника комунікативної активності китайських студентів пояснюється тим, що від характеру й змістовності спілкування значною мірою залежить їх спроможність орієнтуватися в незнайомому суспільстві, вирішувати поточні організаційні питання, сприймати зміст навчання, здійснювати навчально-пізнавальну діяльність і тим самим набувати впевненості у своїх можливостях. Близьким до цього показника був наступний, схарактеризований як мовленнєва адаптованість та досліджений за ознаками: здатність до усного спілкування в сфері професійних інтересів; розуміння й виконання іншомовних письмових текстів і завдань; спроможність усвідомлювати художньо-образний зміст поетичного тексту вокальних творів та їх художній сенс.

Отже, діагностування студентів за першим критерієм дозволяло встановити міру психологічної адаптованості студентів до іншокультурного й іншомовного середовища, здатність до професійно-змістовного спілкування й сприйняття навчального матеріалу.

Діагностика за другим, фонаційно-інтерпретаційним, критерієм мала дати уявлення про стан підготовленості студентів до вокально-виконавської діяльності як необхідного складника професійної підготовки майбутнього викладача вокалу [1; 4]. Його показниками слугували фонаційна досконалість вокального інтонування, здатність до самостійного опанування музично-поетичного тексту вокального твору та спроможність його самостійно інтерпретувати.

Рівень сформованості фонаційної якості вокального інтонування вивчався за такими ознаками прояву, як природні характеристики голосових даних (діапазон, темброві, динамічні характеристики голосу); якість звукоутворення (відсутність затисків, володіння вокальним диханням, спів у високій вокальній позиції); якість вокального інтонування (чистота співочої інтонації, артикуляційна досконалість вимови вербальних текстів).

За другим показником, який стосувався здатності іноземних студентів до оволодіння музичним текстом твору, ознаками слугували: точність інтонування мелодії за ладово-інтонаційними та метро-ритмовими характеристиками; володіння навичками вокального фразування, яке виражалось у виявленні в мотивах опорних звуків (ікту) та кульмінацій у фразах, реченнях, періодах, відповідність застосованих співаками засобів вокально-виконавської виразності [4].

Ступінь сформованості в студентів здатності до адекватно-стильової інтерпретації твору (третьої показник) визначався за такими ознаками, як: відповідність характеру звуку й емоційного наповнення художніх образів стильовим особливостям і характеру твору, здатність передати національний колорит у вокальній вимові та інтонуванні музичного тексту; широта діапазону стильових напрямів, якими володіє студент.

Фахово-гностичний критерій, який відбивав міру вокально-методичної підготовки іноземних студентів до вокально-педагогічної діяльності, вивчався за такими показниками, як музично-мистецька, психолого-педагогічна та методична ерудованість. Ознаками міри їхньої підготовленості за першим показником слугували знання китайських студентів з історії становлення європейських вокальних шкіл – італійської, німецької, французької, російської, української – та ерудованість у розмаїтті стильових напрямків вокального мистецтва різних епох, країн і творчих індивідуальностей; орієнтація у різних світових музичних системах – 7-ступеневої (в межах октави) європейської, 17- та 24-ступеневій в музиці арабських країн, 22-ступеневій індійській, китайській 5-ступеневій пентатонічній, а також 12-ступеневій ("Люй-люй"), відмінній від 12-тонової європейської системи; володіння основами гармонії, поліфонії, цілісного аналізу музичних творів тощо.

Наступний показник мав засвідчити рівень володіння студентів магістратури основами психології та педагогіки сприйняття й навченості майбутніх фахівців у специфічній, художній галузі освіти: знання щодо вікових особливостей сприйняття співаків-початківців, особливостей розвитку в них музичних, вокальних здібностей, художнього мислення й уявлень, закономірностей перебігу формування виконавських навичок.

Ознаками прояву рівня сформованості третього показника, який стосувався методичної підготовки майбутніх фахівців, слугували володіння еротичними основами формування вокально-фонаційних навичок і підготовки вокальних творів до виконання, методики проведення занять відповідно до сучасних досягнень вокальної педагогіки та їхня орієнтованість у вокально-педагогічному репертуарі.

Збір даних за результативно-творчим критерієм, який дозволяв виявити міру здатності студентів до навчання співу, досліджувався за допомогою таких показників, як здатність до системного планування занять із студентами з педагогічної практики на засадах врахування їхніх індивідуальних особливостей, володіння методами моніторингу й діагностики результативності власних занять, якість просування

їхніх вихованців у оволодінні навичками вокально-фонаційного та художньо-виразного виконавства.

У здійсненні діагностики головними методами слугували спостереження, бесіда-інтерв'ю, творчі завдання та оцінювання якості їх виконання незалежними експертами, анкетування, тестування та аналіз отриманих даних за допомогою методів математичної статистики. У процесі спостереження експерти здійснювали цілеспрямоване сприйняття, реєстрацію та оцінку поведінки й емоційно-психологічних станів досліджуваних студентів, зокрема – вираз їхнього обличчя, жестів, міміки, пози, що дозволяло створити узагальнену картину емоційно-психологічного стану в різноманітних ситуаціях, визначити міру активності у спілкуванні, самостійній навчальній і вокально-творчій діяльності. Натомість ми враховували, що для китайських студентів типовими є підкреслений прояв ввічливості та стриманість у зовнішніх формах прояву своїх емоцій і переживань, яких вони, як правило, дотримуються навіть у психологічно складних ситуаціях [3; 6]. Тому з метою уточнення ставлення досліджуваних до тих чи інших ситуацій, ситуативно-психологічних контекстів додатково застосовувався метод бесіди, спрямованої на уточнення їх настрою, міри тривожності, наявності або відсутності проблем у взаєминах із студентами та викладачами. Цінною була й інформація стосовно явищ, які викликали в них негативні емоції й оцінки, незадоволення, уточнення причин, за яких їх активність посилювалась або знижувалась, тощо.

Крім того, з метою діагностування психологічних властивостей і станів іноземних студентів використовувалися адаптовані до завдань дослідження відомі методики, зокрема тест Г. Айзенка "Діагностика самооцінки психічних станів", за допомогою якого визначалися особливості емоційних станів і психічних проявів, властиві суб'єкта, а саме: міра тривожності, наявності агресивності; адаптована методика "Самооцінка психологічної адаптивності", яка складалася із 15 запитань тестового завдання та спрямовувалася на виявлення ступеня соціально-психологічної адаптації студентів.

Для визначення якості виконання творчих завдань з розуміння, інтерпретації й виконання вокальних творів застосовувався метод незалежного експертного оцінювання, що уможлиблювало оцінку якості проведення занять з постановки голосу за такими ознаками, як логіка побудови заняття, психологічний клімат і досягнення взаємного порозуміння з учнями, адекватність обраних методів роботи поставленим завданням, прояв творчого натхнення тощо.

За допомогою анкетування здійснювався збір даних, в яких виявлялись знання студентів за другим (частково) та третім критеріями, їх спроможність виконувати творчі завдання, моніторинг і діагностику поточного процесу та результатів своєї фахової діяльності. З цією метою застосовувались анкети "відкритого типу", які передбачали вільний варіант відповіді. Їх оцінювання незалежними експертами дозволяло отримати кількісні та якісні показники знань і можливостей студентів та порівнювати їх на різних етапах здійснення експериментального дослідження.

Узагальнення діагностичних даних дозволило встановити три рівні підготовленості іноземних студентів магістратури до вокально-викладацької діяльності. Майбутні фахівці, які демонстрували вищий рівень підготовленості, відрізнялись здатністю адаптуватися до інокультурних умов проживання й освіти; для них характерними були позитивний емоційний стан, впевненість у правильності зробленого вибору країни, міста, закладу для отримання професійної освіти; відносна психологічна "відкритість" і готовність до встановлення доброзичливих стосунків з викладачами, студентами учнями з педагогічної практики; вміння долати мовні бар'єри завдяки успішному просуванню в оволодінні мовою спілкування, вмілому застосуванню допоміжних приладь (аудіо-візуальних перекладачів). Ці студенти охоче й ефективно засвоювали нові для них вокально-фонаційні навички, були здатні до опанування виконавськими стилями та інтерпретації творів бароко, класичного, романтичного, сучасного стилів, проявляли здатність до артикуляційно-варіативної гнучкості в оволодінні вимовою текстів у творах композиторів різних національностей; мали достатній об'єм музикознавчих, психолого-педагогічних, вокально-

методичних знань; були здатні до активної самостійної й творчої діяльності у підготовці репертуару до виконання та проведення занять з педагогічної практики.

До середнього рівня підготовленості іноземних студентів до вокально-викладацької діяльності були віднесені досліджувані, в яких епізодично проявлялась тривожність, невпевненість у своїх діях; спостерігалась певна відчуженість або невдоволення стосунками з частиною викладачів, студентів, учнів з педагогічної практики; відчувалась наявність мовних бар'єрів, у подоланні яких ці студенти нерідко звертались за допомогою до своїх більш підготовлених, на їхню думку, співвітчизників. Натомість ці студенти досить активно опановували вокально-виконавські навички, удосконалювали знання з мови спілкування та успішно застосовували допоміжні аудіо-візуальні перекладачі; вони охоче оволодівали фонаційними, інтерпретаційними та мовленнєвими навичками у виконанні вокальних творів композиторів різних національностей; мали певний запас музикознавчих, психолого-педагогічних, вокально-методичних знань; проявляли значний інтерес до оволодіння навичками самостійної й творчої діяльності, хоча не завжди ці зусилля були достатньо успішними.

Студенти, які відрізнялись низьким рівнем підготовленості до вокально-викладацької діяльності, характеризувались високою тривожністю; бажанням звести контакти різного типу, зокрема й освітні, до мінімуму; проявляли низьку активність в оволодінні мовою спілкування та подоланні мовних бар'єрів, бажання завжди спиратись на допомогу своїх співвітчизників. Студенти цієї групи повільно і недостатньо якісно засвоювали вокально-виконавські навички; їм було дуже складно включати до репертуару твори на різних мовах, виконувати твори різних стилів, тому їх виконання відрізнялось певною одноманітністю. Знання студентів цієї групи були обмеженими у всіх досліджуваних галузях; вони не проявляли готовність до активної самостійної й творчої діяльності у підготовці репертуару та під час проведення занять з педагогічної практики.

Узагальнення даних констатувального зрізу діагностики дозволило встановити, що значна кількість китайських студентів знаходилась на середньому (47,12 %) й низькому (40,38 %) рівнях підготовленості до вокально-викладацької діяльності і тільки 8,65 % було віднесено до високого рівня.

Подальшого дослідження потребує обґрунтування методики підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах цілеспрямованої соціокультурної адаптації.

Література

1. Василенко Л. Значення вокально-методичної підготовки в професійному становленні майбутнього вчителя музики. *Наука і сучасність: збірник наукових праць НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Київ: Логос, 2000. С. 22–29. Вип. 2., Ч. 3.
2. Бережная М., Никитин О., Фузейникова И. Концепция социокультурной адаптации детей и молодежи средствами искусства в гуманитарном образовании. *Педагогика искусства*. 2011. № 1. С. 193–205.
3. Довгодько Т. Адаптація іноземних студентів до освітнього середовища України. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 2. С. 114–120.
4. Гребенюк, Н. *Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та музикознавчий аспекти*: монографія. Київ, НМАУ ім. П. Чайковського.
5. Оганезова-Григоренко О. (2009). Формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки: дис ... канд. пед. наук. Одеса, 2009.
6. Реброва О. Теорія і методика формування художньо-ментального досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії: дис... д-ра пед. наук. Київ, 2013.

References

1. Vasylenko, L. (2000). Znachennya vokalno-metodychnoyi pidhotovky v profesiynomu stanovlenni maybutnoho vchytelya muzyky [The importance of vocal and methodological training in the professional formation of a future music teacher] *Nauka i suchasnist – Science and modernity*. Zbirnyk naukovykh prats NPU im. M. P. Drahomanova. (2), 3. Kyiv: Lohos, 22–29 [in Ukrainian].

2. Berezhnaya, M., Nykytyn, O., & Fuzeynykova, Y. (2011). Kontseptsyya sotsyokulturnoy adaptatsyy detey y molodezhy sredstvamy yskusstva v humanyarnom obrazovany [The concept of sociocultural adaptation of children and youth by means of art in humanitarian education] *Pedahohyka yskusstva – Pedagogy of art*, 1, 193–205 [in Russian].
3. Dovhodko, T. (2013). Adaptatsiya inozemnykh studentiv do osvithnoho seredovyshcha Ukrayiny [Adaptation of foreign students to the educational environment of Ukraine] *Pedahohika i psykholohiya profesynnoi osvity – Pedagogy and psychology of vocational education*, 2, 114–120 [in Russian].
4. Hrebenyuk, N. (1999). *Vokalno-vykonavska tvorchist: psykholoho-pedahohichnyy ta muzykoznavchyy aspekty* [Vocal performance: psycho-pedagogical and musicological aspects]. Kyiv: NMAU im. P. Chaykovskoho [in Ukrainian].
5. Ohanezova-Hryhorenko, O. (2009). Formuvannya profesynnoho mentalitetu maybutnikh vokalistiv u protsesi fakhovoyi pidhotovky [Formation of professional mentality of future vocalists in the process of professional training] *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
6. Rebrova, O. (2013). Teoriya i metodyka formuvannya khudozhn'o-mental'noho dosvidu maybutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva ta khoreohrafiyi [Theory and methodology of formation of artistic and mental experience of future teachers of music and choreography]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Мен Ян

аспирант Южноукраинского национального педагогического университета имени К. Д. Ушинского

ДИАГНОСТИКА УРОВНЯ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ КИТАЙСКИХ СТУДЕНТОВ МАГИСТРАТУРЫ К ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассмотрена проблема повышения качества подготовки китайских студентов магистратуры к преподаванию вокала в высшей школе. Представлена структура подготовки студентов в единстве адаптационного, исполнительского, методического и профессионально-практического компонентов. Обоснована методика диагностики уровня подготовленности китайских студентов к преподаванию вокала, интерпретированы данные, полученные на начальном этапе их обучения в Украине.

Ключевые слова: иностранные студенты магистратуры, подготовка к преподаванию вокала, методика диагностики.

Meng Yang

Postgraduate student, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

DIAGNOSTICS OF THE PREPAREDNESS LEVEL OF CHINESE MASTER STUDENTS TO VOCAL PEDAGOGICAL ACTIVITY

The article covers the issue of improving the quality of Chinese students' training for vocal instruction in higher educational institutions in Ukraine. The stated issue study is based on the empirical data of foreign master students' training from China in the South Ukrainian National Pedagogical University name after K. D. Ushynsky.

The structure of the considered phenomenon is defined within the unity of adaptive, performing, methodical, professional and practical components. The formation of the mentioned components should ensure future specialists' successful singing and teaching activity.

The diagnostics methods of this phenomenon are the following: observation, conversational interviews, creative tasks and evaluation of their quality by independent experts, surveys, testing, generalization and comparative analysis, interpretation of the acquired results.

The following criteria and characteristics for assessing the level of Chinese students' preparedness for vocal instruction are singled out: the personality-oriented enrollment criterion, which was studied according to the characteristics of student's psychological state – anxiety levels, confidence and initiative, communicative activity, and speech adaptability; a phonatory and interpretive criterion with the following characteristics –

vocal intonation technique perfection, the ability to independently master poetic musical text of the vocal piece and its adequate stylistic interpretation; professional gnostic criterion, viewed in a relation to musical artistic, psychological and pedagogical, and methodological erudition characteristics; effective and creative criterion with the following characteristics – knowledge of methods for diagnostics and self-assessment of vocal performing activities' quality, ability to develop students' phonation singing skills during pedagogical practice; the ability to prepare students for the presentation of artistic content in vocal works.

Three levels of Chinese students' preparedness for vocal instruction are characterized: excellent, satisfactory and unsatisfactory. It has been determined that the readiness of most Chinese students to professional singing activity requires development on the basis of a specifically designed methodology.

Key words: foreign master students, vocal training, diagnostics technique.